

met vaste voorzetsels (Hij deed een beroep *aan* zijn broer) en natuurlijk met sterke werkwoorden (Maarten *loopte* op straat).

Scheidbare werkwoorden zijn voor Polen heel moeilijk, wat leidt tot zinnen als: de wolken zijn gelukkig *overdreven*, Karel heeft zijn financiële problemen sterk *overgedreven*.

Iedereen die Nederlands aan buitenlanders doceert, zal deze fouten herkennen. Als docent sta je vaak met je mond vol tanden, als een student om uitleg vraagt. Je weet als native speaker precies wat goed Nederlands is, maar het aan non-natives uitleggen in heldere bewoordingen, dat is vaak een bijna onmogelijke opgave.

Doordat studenten velerlei fouten maken, horen we op de Vakgroep vaak een Nederlands waarin kenmerkende eigenschappen van het Pools nog doorklinken (Gisteren, ik zag auto met Maarten; Dat is een typische voor Claus zinsconstructie). Deze variant is door ons maar Pollands gedoopt. Natuurlijk doen we er alles aan om van dit Pollands uiteindelijk Hollands te maken en in veel gevallen lukt dat heel aardig. Na drie, vier jaar spreken onze studenten vaak op een bewonderenswaardige wijze Nederlands. Met een Slavisch accentje, dat wel.

Ludo Jongen
Maarten Klein

‘Gewoon blokken is geen optie’ Toekomstig leraren Nederlands worden centraal getoetst op kennis

Binnenkort worden de studenten aan de tweedegraads lerarenopleidingen onderworpen aan de kennisbasistoets. Ook studenten Nederlands. Wat die toets is en waarover die kennisbasis gaat is gesneden koek voor Tim Neutelings – hij is de landelijke coördinator Kennisbasis Nederlands.

Wat houdt het begrip ‘kennisbasis’ in?
Het gaat om een document dat gemaakt is door lerarenopleiders van verschillende opleidingen uit het land. Hierin staat de kennis beschreven die iedere afstuderende student aan een tweedegraads lerarenopleiding in Nederland moet beheersen. Een zestal opleiders heeft in geregeld overleg afgesproken welke kennisdoelen wel en welke niet tot de basis behoren voor iedere afstuderende student. Zie verder de preambule in het document Kennisbasis, te downloaden via www.kennisbasis.nl.

En waar moeten we dan aan denken bij de kennisbasis voor het schoolvak Nederlands?
Ook hier verwijs ik naar de preambule van de kennisbasis Nederlands, omdat het niet in een paar woorden samen te vatten is. De kennis moet alle onderdelen die de docent Nederlands dient te kennen bestrijken. Denk hierbij aan algemene kennis over het schoolvak Nederlands, over vaardigheden als lezen, kijken, luisteren en schrijven. Maar ook taalkunde (zoals taalverwerving en taalstructuren) en letterkunde horen erbij. Al met al is het een behoorlijke hoeveelheid kennis die we bekend veronderstellen.

Ieder onderdeel bestaat weer uit aparte kernconcepten. Bijvoorbeeld 7.1: Fonetiek, fonologie, morfologie, semantiek, lexicologie. Zo’n kernconcept is uitgewerkt in een globale omschrijving.

Er staat bij 7.1: Basis van fonetiek en fonologie: kennis van en inzicht in de klankstructuur van het Nederlands, met name in relatie tot spelling, NT2-onderwijs en taalvariatie; spraakklanken: vocalen en consonanten, fonemen, distinctiviteit, assimilatie; morfologische structuren van het Nederlands: samenstelling en afleiding, affixen; basis van semantiek: lexicale en grammaticale woorden, soorten betekenisrelaties, het mentale lexicon.

Op deze manier staat dus uitgewerkt wat de basale kennis moet zijn van iedere afstuderende student Nederlands.

Op de lerarenopleidingen worden toch alleen maar pedagogische dingetjes aangeleerd om het leuk te maken in de klas? Is ‘passie voor onderwijs’ niet genoeg dan?
De opdracht komt in wezen van de overheid. Het kennisniveau van de lerarenopleidingen zou te wensen overlaten. Vanuit die gedachte, of misschien vanuit die onrust, kwam de opdracht om landelijk het kennisniveau te gaan vastleggen. Dus nee, passie voor onderwijs is niet genoeg; je moet een vak overdragen en daarvoor heb je kennis nodig.

Dat er pedagogische dingetjes aangeleerd worden, klopt ook, maar dat staat buiten een vakinhoudelijke kennisbasis. Er is overigens ook een generieke kennisbasis waarin die pedagogische dingetjes landelijke status hebben gekregen. Vreemd genoeg zal deze kennis niet landelijk getoetst worden. Impliceert dit dat het inderdaad ‘dingetjes’ zijn?

Door wie is die kennisbasis ontworpen?
Zes mensen zaten er in de ontwerpcommissie: Willy Weijdemans (Hogeschool van Amsterdam), Johanna van Borden

(Hogeschool Utrecht), Bernadette Laudy (Noordelijke Hogeschool Leeuwarden), Carl Brüsewitz (Christelijke Hogeschool Windesheim), Tim Neutelings (Fontys lerarenopleiding Sittard) en Hans Wegman (Radboud Universiteit).

Wordt de kennisbasis ook nog getoetst?
Ja, voltijdlichting 2011-2012 is de eerste die de kennistoets moet maken. Voor de deeltijd geldt: als je in september 2013 op de lerarenopleiding zit, moet je de kennistoets maken. Iedere bachelorstudent aan een lerarenopleiding dus, behalve studenten die een KOP-opleiding¹ volgen; zij zijn vanwege hun vooropleiding vrijgesteld.

De toets bestaat uit 110 vragen. Momenteel draaien er pretesten en domeintoetsen om vragen gevalideerd te krijgen, zodat de kwaliteit van de toetsen straks van hoog niveau is.

Hoe straks de cesuur (tussen voldoende en onvoldoende) wordt vastgesteld, is nog niet precies duidelijk. Starten met een absolute cesuur is het streven, maar daarna zal er gekeken (moeten) worden naar het landelijk gemiddelde. In de toetshandboeken per vak zal de cesuur straks duidelijk beschreven staan.

Zijn het alleen maar multiple choice-vragen?
Ja, vier-keuzevragen.

Als een student al zijn vakken en stages gehaald heeft, kan hij dan zijn diploma mislopen omdat hij enkele mc-vragen verkeerd gekocht heeft?

Dat ligt niet in de lijn der verwachting. Die student zou de toets moeten halen en hier ligt een verantwoordelijkheid voor elke instelling. Een voorbeeld: er zijn onderde-

len in jaar 1 die studenten met een paper, werkstuk, toepassingsopdracht hebben afgerond. Als ze dan drie jaar later mc-vragen krijgen over dit onderwerp, dan is het de vraag in hoeverre de kennis paraat is. De student heeft immers geleerd de kennis te gebruiken in praktische situaties, hij heeft dit drie jaar geleden toegepast (en hopelijk ook nog in zijn stages en vervolgmodes), maar hij is nooit gedwongen om die kennis op te roepen of te reproduceren.

Het is daarom een moeilijke opgave om een toetsset van 110 vragen te maken die ervoor zorgt dat zwakke studenten niet slagen en gemiddelde en sterke wel. Een set vragen waarvan je met een bepaalde zekerheid kunt zeggen dat die de kennis bevraagt die een leraar paraat moet hebben op elk moment.

Daarnaast lijkt een verkeerd gokkende student die de toets dus niet haalt een product van een zwakke opleiding. Immers, hij heeft alles gehaald, terwijl hij een landelijke kennisbasis niet haalt. Vergelijk het met het schoolexamen en het landelijk examen in het voortgezet onderwijs.

Vanaf september 2012 loopt er een project waarin met verschillende hogeschooldocenten en collega’s uit het veld per vraag gezamenlijk wordt bekeken of een zesjesstudent deze vraag goed kan maken. De grote gemene deler vormt dan een goed gemiddelde voor de cesuur. Dit heeft de Angoffmethode.

Wie maakt die vragen?
De vakredactie: ook weer docenten van lerarenopleidingen uit het land. Dit zijn (veelal) mensen die ook hebben meegewerkt aan de kennisbasis.

Wordt alles van het schoolvak Nederlands getoetst?

Nee, de vaardigheden niet. Het kennisniveau achter de vaardigheden bleek moeilijk toetsbaar in een gesloten toetsvorm. De groep heeft dit geprobeerd en heeft zo’n zestig toetsvragen gemaakt

bij de vaardigheden. Uit de pretesten bleken ze vreemde eenden in de bijt en ze zijn derhalve uit de toetsbank gehaald. De vakredactie en vakcommissie zijn overeengekomen dat de vaardigheden ook specifiek getoetst moeten worden in toepassingssituaties op de opleidingen.

Daarnaast wordt vakdidactiek niet getoetst. Dit is verboden door de projectleiding, tot ons grote ongenoegen; vakdidactiek Nederlands is immers uitstekend te toetsen.

Er is een begrippenlijst in de maak die is geïnitieerd vanuit de vakredactie. Iedere hogeschooldocent heeft in een lange lijst van begrippen, gespreid over te toetsen thema’s voor zijn domein, kunnen aangeven of hij vindt dat een begrip (zoals bijvoorbeeld ‘assimilatie’, ‘prefix’, ‘poëticaal gedicht’) wel of niet in de kennistoets bevraagd moet worden. Ook hier wordt weer gekeken naar het gemiddelde en zo ontstaat er een lijst met begrippen die getoetst kunnen worden. Studenten, docenten en itemmakers gaan gebruik maken van deze lijst.

Hoe weten we zeker dat de onderdelen die niet getoetst worden, toch aangeboden worden aan de studenten?
Aangezien we daar onderling afspraken over hebben gemaakt. Er is ook een landelijk vakoverleg (LVO) waarin uitwisseling plaatsvindt tussen coördinatoren van de verschillende opleidingen. Is dat een 100% garantie? Nee, dat niet. Maar hoe ver wil je gaan in controle, afdekken en dichttimmeren en wanneer is er vertrouwen?

Kun je een paar voorbeelden van vragen (en antwoorden) geven?
Zie hiervoor het Proeflokaal van 10VL: <http://10voordeleraar.nl/proeflokaal>. Je moet wel even een wachtwoord aanvragen, maar dat is zo gebeurd.

Krijgen de studenten oefenmateriaal? Hoe kunnen zij zich het beste voorbereiden?
Ook hierbij speelt bovengenoemde site

een rol. Naast het invoeren van de toetsen in het curriculum is momenteel ook iedere opleiding aan het bedenken hoe studenten voor te bereiden op de kennistoets. Geregeld mc-vragen laten maken (of zelfs ontwikkelen) door studenten, curricula aanpassen opdat onderdelen vaker terugkomen, etc. In het LVO zal ook op de agenda komen hoe studenten voor te bereiden op de toets.

Gewoon blokken is geen optie. Alles herhalen is geen optie. Het laatste woord is er in ieder geval nog niet over gezegd.

Wat zijn de eerste resultaten? Is er een pilot geweest of iets dergelijks?
Er zijn twee pretesten geweest en drie domeintoetsen. Het zijn testmomenten om de kwaliteit van vragen psychometrisch en inhoudelijk te evalueren en de technische mogelijkheden/ beperkingen uit te zoeken. Daarnaast zeggen de resultaten nog niet veel, omdat ook eerste-, tweede- en derdejaars studenten de toetsen hebben gemaakt, terwijl ze nog niet alle onderdelen hadden gehad.

De exameneisen van het VO zijn verzwaaard, er komen centrale toetsen voor het MBO, het rapport van de commissie Meijerink... Zo maar wat voorbeelden dat de tijd van vrijheid-blijheid voorbij is. Past de kennisbasis en de toetsing ervan in die trend? Of is het een hype die over drie jaar weer overgewaaid is?
Spijker op zijn kop! Het is de trend.

Als je echter met opleiders spreekt, is er veel scepsis over deze manier van toetsen en de houdbaarheid van dit enorme project, dat toch niet bepaald voor een appel en een ei draait. We zullen wel zien wat de toekomst brengt.

Bas Jongenelen

NOOT

¹ Universitair afgestudeerden zonder onderwijsbevoegdheid kunnen een KOP-opleiding volgen aan een HBO-instelling om die bevoegdheid te verwerven.

[EEN STUK OF WAT GEDICHTEN]

Half boven de rand van de tafel (deel 2)¹

Sinds we verwend zijn door Annie M.G. Schmidt en Han G. Hoekstra, en de velen die na hen kwamen, hoeft een kind in kinderpoëzie niet meer zoet te zijn, integendeel. De twintigste eeuw is de eeuw van Provo, van verzet tegen autoriteiten. Heilige huisjes gaan omver. Ook in kindergedichten. Het kind mag, nee moet lekker stout zijn van Annie M.G. Schmidt, de

kinderen uit de Rozenstraat hoeven hun handen niet te wassen van Han G. Hoekstra; poep en pies krijgen een eigen menuet van Hans Dorrestijn² en Karel Eykman schrijft: *Wijven, wijven / nou goed, je krijgt een stijve / van die geile meidenlijven* in zijn gedicht ‘Joop, de geheime homo’³. Er komt humor en horror en gekte in de kinderpoëzie: je hoeft maar te denken aan het bij